

En handbok för pedagoger i världsarvet Kvarkens skärgård

Pilotprojektet VARP - Världsarvspedagog i Kvarkens skärgård 2023-2024

Fia Antus, Världsarvet i Kvarken rf.

Hurudan är världsarvsundervisningen?

Miljöpedagogik och fostran i hållbarhet

Världsarvsundervisningen är interaktiv, reflekterande och diskuterande. Eleverna utvecklar en respekt för naturens mångfald och kulturarv. Det uppmuntrar eleverna till att fundera, ta till sig ny kunskap, berätta och värna om det unika naturarvet, en livslång medborgaraktivitet.

Genom förvaltningsplanens förslag till åtgärder lyfts världsarvspedagogik och det pedagogiska materialet fram. De är bra exempel på det globala målet om god utbildning för alla och Agenda 2030-målen för hållbar utveckling.

Forststyrelsen och världsarvspedagogen kan samarbeta med utveckling av världsarvspedagogik och pedagogiskt material. Forststyrelsen är medlem i föreningen Världsarvet i Kvarken, de förvaltar världsarvsområdet Kvarkens skärgård. Man har en lång erfarenhet av att arbeta med miljöfrågor och miljörelaterade projekt. Naturskolan vid Haltia drivs av Forststyrelsen. <https://www.metsa.fi/sv/forststyrelsen/samhallsansvar/miljo/>

Upplevelsebaserat lärande

Världsarvet erbjuder en estetisk upplevelse, men även upplevelser och kunskap om historia, närmiljö och kultur. Utbildningsmaterialet lockar eleverna på naturutflykter med upplevelsebaserade och lagom utmanande undervisningspass. Det skapar en starkare upplevelse kring informationsintaget. Det kan leda till att kunskapen lagras i större utsträckning.

Platsbaserat lärande

”Syftet med plats baserat lärande är att återutbilda människan i konsten att leva på den plats man befinner sig. Det är en samhällsförankrad insats för ett mer välmående hållbart samhälle, där en plats diskuteras enligt bland annat ekologiska, kulturella, politiska och ekonomiska frågeställningar. Målet är att ge eleverna ett starkare band till sin närmiljö, både känslö- och kunskapsmässigt.” (Ida Berg, 2018)

Världsarven är mångdimensionella inlärningsmiljöer som stöder hållbar utveckling. Naturvägledningsplanen för Höga Kusten/Kvarkens skärgård och Kvarkens skärgårds audioguide kan användas av lärare, pedagoger och skolpersonal för att utveckla, planera och förbereda världsarvsundervisning, utflykter eller lägerskolor i världsarvet.

Fenomenbaserat lärande

Kvarkens skärgård fick världsarvsstatus för att området berättar en viktig del av jordens historia. Kapitlet om den senaste istiden, landhöjningen och havets påverkan som fenomen är brett och ämnesöverskridande. De unika natur- och kulturmiljöerna som är resultatet av den här historien bildar en mångsidig och dynamisk lärmiljö.

Kunskapen som världsarven förmedlar och värden som världsarven företräder kan sammanföras med innehåll från olika läroämnen och behandla det utvalda temat ur flera olika läroämnens perspektiv.

En grupp lärarutbildare vid Helsingfors universitets pedagogiska fakultet inledde projektet Sustainable World Heritage Learning through a Phenomenon-based Approach (SveaSus) år 2017. Utgångspunkten var världsarvet Sveaborg för hållbar fenomenbaserad världsarvsundervisning. Med hållbarhet i fokus, fenomenbaserad inläring som metod och världsarvet som både inspiration och inlärningsmiljö är SveaSus ett unikt undervisnings- och inläringsexperiment.

Pilotprojektet VARP – Världsarvspedagog i Kvarkens skärgård 2023-2024

Att lära barn och unga om världsarvet är ett uppdrag som hör ihop med världsarvsstatusen. I pilotprojektet VARP utforskade vi i Världsarvet i Kvarken rf hur verksamhetsmodellen för en världsarvspedagog för kommunerna i Kvarkens skärgård skulle kunna se ut.

Syftet med den här handboken är att dela erfarenheter, både från projektet och mellan skolorna i området. Sist i handboken finns en lista över tillgänglig pedagogiskt material.

Ida Berg, lärare i Yttermalax skola och tidigare naturskollärare i Kvarkens naturskola, var inbjuden till Heritage Talks in Kvarken den 23.4.2024 som föreläsare för att berätta om samarbetet med Helsingfors universitet och fenomenbaserat lärande vid Sveaborg, samt exempel på hur samma metod kunde tillämpas i Kvarkens skärgård. För SveaSus projektet hade en naturskoldag planerats och genomförts. Det innebär att eleverna fick uppleva, upptäcka och utforska omgivningen genom lekar, utmaningar och uppdrag. De fick en uppgift som förarbete, en fiktiv dagbok. Målet med naturskoldagen var att eleverna fick upptäcka naturen omkring sig med alla sinnen, genom fenomenen arbete, vila och fritid samt vådrets makter. Naturskoldagen avslutades med uppgiften "Framtidsbyggerhanden".

Världsarvsundervisningen ska bemöta olika behov hos eleverna

Världsarvsundervisning med pedagogiskt material kan erbjudas på de båda inhemska språken, finska och svenska. I världsarvskommunerna finns språkinriktad undervisning i skolorna. Det utvecklas t.ex. en tvåspråkig skola, Centrumskolan i Oravais. Övermalax skola och Finska skolan i Malax finns i samma byggnad. Språkbud i svenska inleds vid fem års ålder och fortgår under hela den grundläggande utbildningen i Vasa. Inledningsvis fungerar verksamheten på två språk, utgående ifrån behov och möjligheter utvecklas världsarvsundervisningen och det pedagogiska materialet på engelska.

Leave No One Behind, en fråga om tillgänglighet. I dag förväntas alla ta del av information i textform. Samtidigt har många lässvårigheter. Vi vill att alla skall få information och kunskap om världsarvet. Alla övnings- och faktablad finns i tre olika nivåer. Materialet är anpassat till lågstadiet, mellanstadiet och högstadiet/gymnasiet. Det är anpassat för grupper med olika kunskaper i svenska, exempelvis i SFI-undervisning.

Förslag till utveckling

För att möta behovet av världsarvsundervisning med pedagogiskt material på engelska kan man utveckla och översätta nytt material.

Romani och samiska kan lyftas fram genom att utveckla material på dessa språk. Undervisningen för teckenspråkiga kan också utvecklas med nytt material.

En välfungerande flerspråkig miljö är en tillgång för världsarvsundervisningen, som t.ex. i språkbud.

Målen för världsarvsundervisning

Målen för världsarvsundervisningen i Finland finns sammanställda i publikationen Världsarven i Finland i den grundläggande undervisningen (Publikationer utgivna av Föreningen för Kulturarvsfostran i Finland 7) och listan här är hämtad ur den.

Kunskapsmässiga mål

- Målet är att sprida kunskap till eleverna om världsarvens natur- och kulturarv som uttryck beständigheten i en snabbt föränderlig värld.
- Eleverna identifierar begrepp som hör ihop med natur-och kulturarv och känner till de viktigaste informationskällorna och kanalerna för kunskapssökning.
- Eleverna känner till huvuddragen i mänsklighetens historia och kan se sambandet mellan naturens och kulturens samverkan och beroendeförhållanden i mänsklighetens utvecklingshistoria. Eleverna utvecklar sin förmåga att förstå orsakssammanhang.

Praktiska mål

- Målet är att öva elevens förmåga att granska och kartlägga gångna tiders händelser samt deras verkningar. Eleven kan självständigt använda informationskällor och samla kunskap genom att utnyttja museer och andra dokumentationskanaler.
- Eleven kan diskutera öppet och beakta olika aspekter när han eller hon bilda sin egen åsikt.

- Eleverna är ivriga och har färdigheter att arbeta till förmån för objekt och fenomen i miljön som ska skyddas.

Mål som hänför sig till värden

- Målet är att uppmuntra eleverna att uppskatta sin egen kultur och sitt eget lands historia och natur.
- Eleven tillägnar sig en respekterande attityd gentemot olika nationer och kulturer.
- Eleven tillägnar sig en solidarisk attityd och förstår sitt eget ansvar när det gäller värden av världens natur och kulturarv.

Världsarvspedagogen är en resurs för andra

Här beskrivs världsarvspedagogens arbetsuppgifter med exempel ifrån pilotprojektet VARP samt utvecklingsförslag med nya idéer. Projektets mål var att hitta verksamhetsformer för en gemensam världsarvspedagog för kommunerna i Kvarkens skärgård. Världsarvspedagogen har många uppgifter och kan:

- ...utveckla och utföra världsarvsundervisning för att nå ut till elever och studerande i världsarvskommunerna
- ...vara en resurs och stöd för världsarvsundervisningen i förskolor, lågstudier och högstudier, gymnasier och yrkesutbildningar
- ...synliggöra världsarvsundervisningen för elever och studerande, lärare, pedagoger och vårdnadshavare
- ...vara en resurs för att utveckla de lokala läroplanerna
- ... utveckla världsarvsundervisningen genom fortbildning och utbildning för pedagoger och lärare.
- ... understöda och samarbeta med Unescos ASP skolprojektnätverk och informera övriga skolor om verksamheten
- ...stödja världsarvsundervisningen genom att samarbeta med pedagoger och lärare och delta i undervisningen i skolorna, skolornas närmiljöer, Världsarvsporten eller Kvarkens skärgård.

I det här avsnittet går vi igenom alla dessa roller.

Världsarvspedagogen kan utveckla och utföra världsarvsundervisning för att nå ut till elever och studerande i världsarvskommunerna

Unesco och de nationella världsarvsstrategierna lyfter fram vikten av satsningar på barn och unga. I Höga Kusten erbjuds en årskurs vid skolorna i Örnsköldsvik och Kramfors en temadag om världsarvet på naturum varje år. Det kan vara en modell för världsarvsundervisning i världsarvskommunernas skolor i Kvarkens skärgård.

Världsarvspedagogen kan i samråd med världsarvskommunerna utveckla en välfungerande modell för skolorna. Dels för att utveckla världsarvsundervisningen i skolorna i världsarvskommunerna, dels så att elever och studerande ges en möjlighet att få se och uppleva världsarvet och Kvarkens skärgård.

Det finns omfattande pedagogiskt material med uppgifter och lärarhandledning i digital form. Material som t.ex. naturvägledningsplan, audioguide, interaktiva kartor och landhöjningsanimationer. Målet är att etablera det materialet hos lärare och pedagoger. Utvärdering av materialet är viktigt, för att kontinuerligt kunna uppdatera och förnya det.

En världsarvspedagog kan även delta i planeringsarbetet för att utveckla guidningar och visningar, naturvägledning med nya metoder och verktyg. Utforma och utveckla inlärningsmiljöer, material och utställningar, där publikarbete är en naturlig del av verksamheten som t.ex. vid Världsarvsporten.

Världsarvspedagogen kan vara en resurs och stöd för världsarvsundervisningen i förskolor, lågstudier och högstudier, gymnasier och yrkesutbildningar

Det behövs anställd med uppgift att regelbundet och kontinuerligt kan inspirera och sprida information om världsarvet och världsarvsundervisningen till lärare och pedagoger. Som kan underlätta arbetet med världsarvsundervisningen i skolorna genom att dela kunskap och erfarenhet om material och metoder. Ge praktiska tips och råd för världsarvsundervisningen. Så att användningen av världsarvet som inlärningsmiljö kan utvecklas. Vid Världsarvsporten och i världsarvskommunerna kan världsarvspedagogen i samråd med skolorna formge nya tjänster och upplevelser både för elever och studerande, men även lärare och pedagoger.

Exempel från VARP - pilotprojektet:

I Norra Korsholms skola används världsarvets broschyrer och kartor som undervisningsmaterial för om årskurs 1. Målet enligt skolans världsarvsläroplan är att alla elever får en egen broschyr. I samarbete med pilotprojektet sammanställdes material för skolan.

Vallgrund skola finns mitt i världsarvet i Kvarkens skärgård. Världsarvsundervisning i Weichsel utställningen och Världsarvsporten var en del av skolans program för år 2023. En Korsholmsfest ordnades i skolan, höstterminen 2023, och ett av festens tema var väsen. Skolans lärare inspirerades av väsen i Weichsel utställningen. I samarbete med pilotprojektet togs information om det här temat fram för festen.

Förslag till utveckling och nya idéer

Världsarvspedagogen kan arrangera informationstillfällen i världsarvskommunerna för att regelbundet och kontinuerligt sprida information om världsarvet och världsarvsundervisningen till lärare och pedagoger, skolornas personal, elever och studerande.

Världsarvspedagogen kan utveckla material och uppgifter, för- och efterarbete för världsarvsundervisningen.

Världsarvspedagogen kan synliggöra världsarvsundervisningen för elever och studerande, lärare, pedagoger och vårdnadshavare

Världsarvspedagogen kan sprida kunskap och information om världsarvet Höga Kusten/Kvarkens skärgård, världsarvsundervisningen och det pedagogiska materialet till förskolor, grundskolor och andra stadiets utbildningar. Men även till folkhögskolor, högskolor och universitet i regionen. I första hand sprids informationen i världsarvskommunerna men i mån av möjlighet även i det närliggande området.

Informationen sprids kontinuerligt via e post, sociala medier och nyhetsbrev. Världsarvspedagogen planerar och utformar bildmaterial och texter på två språk, svenska och finska.

Exempel från VARP - pilotprojektet:

Världsarvspedagogen kan delta i evenemang för barn och unga i världsarvskommunerna som t.ex. Fiskets dag för barn och unga vid Kvarkens båtmuseum, världsarvets infopunkt i Malax kommun. Eller genom att utveckla samarbete med Arte Mare vid Världsarvsporten. Ett gemensamt sportlovsprogram för hela familjen vid Världsarvsporten är ett exempel på ett välfungerande samarbete mellan VARP och kommunen.

Förslag till utveckling och nya idéer

Mässor och evenemang för utbildning, och för barn och unga erbjuder möjlighet att synliggöra och sprida kunskap och information. Förslagsvis genom att utveckla samarbete med andra världsarv och Föreningen för Finlands världsarv.

Världsarvspedagogen kan vara en resurs för att utveckla de lokala läroplanerna

Världsarvspedagogen kan vara en resurs för att utveckla och anpassa världsarvsundervisningen för de lokala läroplanerna i skolorna i världsarvskommunerna, enligt lokala behov och perspektiv.

Världsarvsfostran är en del av kulturarvs-, miljö- och globalfostran i skolornas lokala läroplaner. De beskriver världsarvsundervisningens mål och innehåll, som anknyter till beskrivningar av värdegrunden, synen på lärande och verksamhetskulturen. Läroplanen är ett levande stöd för undervisningen och verksamheten i skolorna. Den lokala läroplanen uppdateras efter ändringar i läroplansgrunderna eller vid behov vid andra tidpunkter.

Målet är därtill att lärarna erbjuds fortbildning vartannat år. Världsarvsundervisningen och fortbildningen anpassas och utvecklas kontinuerligt enligt de behov och önskemål som skolorna har.

Exempel från VARP – pilotprojektet:

Kulturläroplanen för Korsholms kommun

Tillsammans med Cecilia Berg kultursekreterare för fritid och kultur i Korsholms kommun och projektledare med uppdrag att planera Korsholms kulturläroplan påbörjades ett samarbete. Det omfattade information om världsarvsundervisningen och det pedagogiska materialet för kulturläroplan. Arbetet med kulturläroplanen pågick mellan oktober och maj.

Vasa och havet, temavecka

Vasa och havet är en regelbundet återkommande temavecka i skolorna. I samarbete med Vikinga skola i Vasa planerade och gav projektledaren för VARP världsarvsundervisning för två grupper, årskurs 4 och 6, den 15 september 2023. Tema var Vasa, havet och världsarvet Kvarkens skärgård, med arbetsuppgifter om världsarvstanken, strandsuccession, vitmärta, skorv, vikare, hornsimpa och livet under ytan för eleverna. I världsarvsundervisningen användes det pedagogiska material för världsarvsundervisningen i Höga Kusten och Kvarkens skärgård och Kvarkens skärgårds audioguide.

Malax-Korsnäs läroplan för den grundläggande utbildningen

Världsarvsläroplan

Huvudtema: vårda, värna och visa

Åk 1-6: 2 årsveckotimmar

Åk 7-9: 3 årsveckotimmar

Utgångspunkter för hur undervisningen ska ordnas.

Mål 1: Lära sig vad ett världsarv är

- Åk 1-2 Sagor och sägner
- Åk 3-6 Istiden, landhöjningen och berggrunden
- Åk 7-9 Olika typer av världsarv

Mål 2: Lära sig vad som är gemensamt och unikt med världs naturarvet "Kvarkens skärgård och Höga Kusten"

- Åk 3-4 Närmiljön, hur den påverkats av istiden och landhöjningen, Höga Kusten, Lokalhistoria i världsarvet
- Åk 5-6 Närmiljön, hur den påverkats av istiden och landhöjningen, Höga Kusten, Världsarv i Finland och världen
- Åk 7-9 Världs naturarvet "Kvarkens skärgård och Höga Kusten", Sagor och sägner

Mål 3: Lär känna den flora och fauna som finns i och är typisk för världsarvet

- Åk 1-6 Djur och växter i världsarvet

Mål 4: Lära sig att undersöka, uppleva och uppskatta världsarv

- Åk 3-6 Närmiljön, hur den påverkats av istiden och landhöjningen
- Åk 7-9 Besök i vårt världsarv, Världsarv i Finland, Världsarv i världen, Historien i världsarvet, Smakerna i världsarvet Världsarvslunchen för åk 9.

Källa: [Malax-Korsnäs läroplan för den grundläggande utbildningen 1.8.2016 - eGrunder \(opintopolku.fi\)](#)

Världsarvsläroplan Norra Korsholms skola

"Norra Korsholms skola har föredömligt integrerat världsarvet i undervisningen. Skolan har på ett mångsidigt sätt lärt sig om Kvarkens skärgård och haft ett tätt, internationellt samarbete med många andra världsarvsskolor. Skolans elever har bland annat genom sina bilder, sånger, videor och dikter spridit ett positivt budskap om Kvarkens skärgård runt om i Europa."

Källa: [Världsarvsambassadör- Korsholm- Mustasaari](#)

Mål

Eleverna blir medvetna om världsarvets värde.

Eleverna blir medvetna om att skolan är världsarvsambassadör.

Eleverna känner till grundläggande fakta kring världsarvet Höga Kusten/Kvarkens skärgård.

Eleverna lär känna naturen som är typiskt för världsarvet.

Eleverna kan begreppen: istid, landhöjning, de Geermorän och flada.

Eleverna vet vad begreppet världsarv innebär.

Förslag till utveckling och nya idéer

Världsarvspedagogen kan vara en resurs för att anpassa och utveckla världsarvsundervisningen för de lokala läroplanerna i världsarvskommunerna. Världsarvsfostran införs som en del av kulturarvs-, miljö- och globalfostran i skolornas lokala läroplaner.

"För att eleverna i världsarvskommunerna ska lära sig om världsarvet är det viktigt att få med världsarvsundervisningen i läroplanen så att den hänger med i hela grundskolan."

Citat: Sophia Palmberg och Tina Udell, biolog- och geografilärare i Petalax högstadium. Vårt gemensamma världsarv 2011.

Världsarvspedagogen kan utveckla världsarvsundervisningen genom fortbildning och utbildning för pedagoger och lärare

Målet är att lärarna erbjuds fortbildningsdagar i världsarvspedagogik vartannat år. De kan utformas som längre eller kortare fortbildningar, seminarier som t.ex. Heritage Talks in Kvarken eller inspirationsdagar.

Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi (CLL) kan ordna fortbildning i samverkan med kommuner och enskilda organisationer. I samverkan med världsarvspedagogen kan en ny verksamhet utvecklas t.ex. för att erbjuda fortbildningsdagar i världsarvspedagogik vartannat år.

Förslag till utveckling och nya idéer

Längre fortbildningar kan utvecklas och arrangeras i samarbete med världsarvet Höga Kusten eller världsarv i Finland. Kortare fortbildningar kan utvecklas och arrangeras i egen regi eller tillsammans med föreningar som t.ex. Kvarkens naturskola. Seminarier och inspirationsdagar kan ordnas vid t.ex. Världsarvsporten, infopunkterna eller ute i Kvarkens skärgård.

CLL erbjuder kontinuerligt lärande, mångvetenskaplig utbildning, fortbildning och projektverksamhet till privatpersoner och organisationer. Näringsliv och samhälle ska kunna dra nytta av högskolornas utbildning, forskning och innovationer och CLL arbetar för ett samhälle med ökad mångfald, delaktighet, jämlikhet och hållbarhet. CLL är Svenskfinlands största enhet för vuxenutbildning med kvalificerad kompetensutveckling inom det pedagogiska ämnesområdet.

Exempel från VARP – pilotprojektet

En inspirationsdag för lärarstuderande vid Åbo Akademi i Vasa har planerats och arrangerats i samråd med Jessica Sundman vid Åbo Akademi's pedagogiska fakultet /ämneslärare i miljöfostran och utomhuspedagogik. Samarbetet gav ett gott resultat. Så här kan föreningen arbeta vidare, ett utbyte i samverkan med Åbo Akademi.

Lärarstuderande fick information om världsarvet Höga Kusten /Kvarkens skärgård, världsarvsundervisningen och det pedagogiska materialet, samt en möjlighet att testa materialet. Studerande fick information om Weichsel utställningen samt det program, material och utrustning som erbjuds för skolorna vid Världsarvsporten. Studerande utvärderade programmet, materialet och utrymmena.

Världsarvspedagogen kan understöda och samarbeta med Unescos ASP skolprojektnätverk och informera övriga skolor om verksamheten

Vasa Övningsskola och Unesco ASPNet – skolnätverk

Vasa Övningsskola består av en grundläggande utbildning och gymnasium i Vasa. Det är en Unesco skola och en del av Unesco ASPNet – skolnätverket. 400 lärarstuderande utför årligen sin handledda praktik i skolan. Landets övriga, finskspråkiga övningsskolor är viktiga samarbetspartners, liksom Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier, den sistnämnda speciellt kring forsknings- och försöksverksamheten. Skolan deltar flitigt i utbytesprojekt. Det är en universitetsskola och en del av Åbo Akademi. Skolan kan fungera som en modellskola för andra skolor i världsarvskommunerna.

UNESCO-skolaverksamhet vid Vasa övningsskola läsåret 2020-2021

[UNESCO-skola-Vasa-ovningsskola-verksamhet-lasaret-2020-2021.pdf \(enorssi.fi\)](#)

Exempel från VARP - pilotprojektet

Tema för Heritage Talks in Kvarken år 2024 var världsarvsundervisning. Ett samarbete med Vasa Övningsskolas gymnasium planerades så att eleverna ska få fördjupad kunskap om världsarvet. En temadag med program vid världsarvsporten genomfördes. Eleverna fick information om världsarvet och Weichsel utställningen. De deltog i arbetet med att skapa synbarhet för världsarvet genom sociala medier, göra naturutflykter och utföra naturskyddsarbete i Kvarkens skärgård. Ett samarbete som förhoppningsvis kan utvecklas och fortsätta.

Stödja världsarvsundervisningen genom att samarbeta med pedagoger och lärare och delta i undervisningen i skolorna, skolornas närmiljöer, Världsarvsporten eller Kvarkens skärgård.

Världsarvsundervisning och det pedagogiska materialet kan användas i klassrummet och på skolgården, vid Världsarvsporten och ute i världsarvets stränder och skogar. Övningarna görs i grupp. Varje grupp kan endera arbeta självständigt. Eller så att lärare, skolgångshandledare och världsarvspedagoger handleder arbetet och grupperna. Grupperna berättar och presenterar sitt tema och uppdrag för de övriga.

Exempel från VARP - pilotprojektet

Maalahden suomenkielinen koulu, Övermalax

Världsarvsundervisning planeras utgående ifrån skolans önskemål. Hela skolan från årskurs ett till sex deltar i världsarvsundervisningen. Malax kommun är en världsarvskommun och den yttre skärgården som t.ex. Bergögaddarna en del av världsarvet. Tema för undervisningen är världsarvstanken och landhöjning. Övningarna görs i grupp utomhus, på skolgården.

Norra Korsholms skola, Korsholm

Världsarvsundervisning för årskurs ett planeras i samråd med läraren. Undervisningen planeras för en utflykt till Svedjehamn och Saltkaret enligt världsarvsläroplanen vid Norra Korsholms skola. Eleverna vandrar efter vandringsleden runt Bodvattnet. Läraren och projektledaren berättar kort om historia, natur och miljö, vid Bodvattnet. Projektledaren berättar för grupperna om den miljö som man kan se och uppleva upp i utsiktstornet, Saltkaret.

Yttermalax skola, lägerskola årskurs 6, Malax

Världsarvsundervisningen planeras här i samarbete med läraren. Undervisningen planeras för årskurs sex, som deltar i lägerskolan på Bergö. Tema för undervisningen är strandsuccession. Övningarna görs i grupp vid stranden och i skogen. Eleverna får två arbetsuppgifter till; När steg landet ur havet? och Ett meddelande till jätten! Eleverna får testa materialet i Kvarken ryggsäcken med både frågesport, kikare och lappar vid badstranden i Bergö.

Förslag till utveckling och nya idéer

Världsarvsundervisning kan utvecklas som del av ett valfritt ämne för den grundläggande utbildningen

Pedagogiskt material för världsarvsundervisningen i Höga Kusten och Kvarkens skärgård

Tack till VARPs
finansierare!

Världsarvet Höga Kusten/Kvarkens skärgård

[Världsarvet Kvarkens skärgård | Vaasa](#)

[Framsida - High Coast/Kvarken Archipelago \(highcoastkvarken.org\)](#)

Världsarvet Höga Kusten/Kvarkens skärgård, världsarvsundervisning

Världsarvsundervisning

[Världsarvsundervisning - High Coast/Kvarken Archipelago](#)

[\(highcoastkvarken.org\)](#)

Lärrarhandledning

[Lärrarhandledning-pedagogiskt-material-varldsarv.pdf](#)

[\(highcoastkvarken.org\)](#)

Högt möter lågt Fakta om världsarvet Höga Kusten/
Kvarkens skärgård

[Högt möter lågt - Fakta om världsarvet Höga](#)

[Kusten/Kvarkens skärgård \(highcoastkvarken.org\)](#)

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Närings-, trafik- och miljöcentralen

Kvarkens skärgårds audioguide

[Audioguide för världsarvet Kvarkens skärgård | Vaasa](#)

Karta över Höga Kusten och Kvarkens skärgård

[High-coast Kvarken – Archipelago Map \(map.highcoastkvarken.org\)](#)

Landhöjningsanimation

[landupliftanimation.highcoastkvarken.org](#)

YouTube-kanalen High Coast Kvarken

[Highcoastkvarken - YouTube](#)

Naturvägledningsplan för världsarvet Höga Kusten/ Kvarkens skärgård – att kommunicera istid och landhöjning

[Naturvägledningsplan för världsarvet Höga Kusten/ Kvarkens skärgård –
att kommunicera istid och landhöjning \(highcoastkvarken.org\)](#)

Föreningen för Finlands världsarv

[Världsarvs pedagogik - Föreningen för Finlands världsarv](#)

[\(maailmanperinto.fi\)](#)

Svenska
kulturfonden

Världsarvsundervisning i Höga Kusten och de nordiska länderna, Riksantikvarieämbetet

[Att arbeta med skolan | Riksantikvarieämbetet \(raa.se\)](#)

[Aktuellt – Seminarieserien Kulturarv i skolan | Riksantikvarieämbetet
\(raa.se\)](#)

[Världsarven kan hjälpa skolan i det pedagogiska uppdraget- K-blogg-
Riksantikvarieämbetets blogg](#)

Aktiastiftelsen i Vaasa